

Acht lessen voor Mees

Beste Mees,

Het is al een tiental jaren geleden dat jij mijn leerling was. Nu sta je zelf op de drempel om leraar te worden. In deze brief draag ik mijn stokje aan je over. Misschien heb je iets aan de lessen die ik geleerd heb.

Les 1

Als docent ben je dankbaar om leerlingen zoals jij in de klas te hebben. Je was zelfstandig, respectvol en leergierig. De werkelijkheid is weerbarstiger. Leerlingen in onze lokalen doen nu eenmaal niet altijd wat jij wel deed: gretig kennis vergaren. Als beginnende, enthousiaste docent is deze weerstand een hard gelag. Je denkt al snel dat je iets fout doet waardoor je onzeker wordt. Accepteer dat de wil om te onderwijzen en het verlangen om te leren niet altijd samenvallen, zoals bij jou. Het omgaan met deze weerstand is een pedagogische opdracht van iedere docent, niet alleen de startende docent. Ik verzeker je: juist deze dwarsliggers die je als beginnende leraar soms de moed doen verliezen, maken het onderwijs tot een rijk en dankbaar beroep. Want er komt een dag dat het je lukt om door bemoediging en vertrouwen deze weerstand te kantelen en positief te duiden. Dan realiseer je je dat onderwijs een gezamenlijke onderneming is van de leerling en de leraar. Want zonder de inzet en de bereidwilligheid van de leerling strandt niet alleen het kind maar ook de docent.

Les 2

Als beginnende leraar volgde ik slaafs de onderwijshervormingen. En in mijn loopbaan zijn er veel vernieuwingen geweest. Ik raad je aan om al vroeg in je carrière burgerlijk ongehoorzaam te zijn. Ik vertrouwde te lang op de inzichten van anderen en raakte verstrikt in het web van de meetindustrie waar onderwijsopbrengsten steeds beter en hoger moesten

worden ten koste van de existentiële dimensie van onderwijs. Helaas zijn er veranderingen doorgevoerd waardoor collegae hun motivatie verloren en leerlingen minder kennis opbouwden. Het onderwijs zal ook tijdens jouw carrière van hervorming naar hype hobbelen en van hype naar hervorming. Wees altijd kritisch en blijf zelfstandig denken. Het ministerie, de inspectie, onderwijsexperts en schoolleidingen bedenken van alles, maar het plezier van leren, la joie d'apprendre, kun je niet afdwingen. Dat magische moment van overdracht ontstaat alleen als jij in je lessen blijvend ruimte maakt voor jouw liefde voor je vak. Want als leerlingen jouw passie voelen dan raak je met jouw onderwijs het hart van kinderen en bereik je meer dan met het stellen van leerdoelen of evidence-informed lesgeven om maar een paar onderwijstrends te noemen.

Les 3

Je hebt net als ik gekozen voor een talenstudie. De dierbaarste herinneringen zijn mijn literatuurlessen. Literatuur gaat over alles: emoties, filosofie, heden, verleden, toekomst en het menselijk bestaan. Herinner je je nog dat we *Le Dormeur du val* van Arthur Rimbaud lazen? Zo draagt het lezen van één gedicht als dit niet alleen kennis aan over literaire begrippen als een sonnet en een metafoor, maar ook over de zinloosheid van geweld. Als leraar ben jij de kennisdrager die een cultureel erfgoed ontsluit en leerlingen in contact brengt met dat wat buiten hun beleving ligt, waardoor je hem oproept na te denken over de wereld en zichzelf.

Als een leerling zo'n les die je aanreikt dan oppakt en ermee aan de slag gaat, dan besef je dat een leraar en het lesgeven ertoe doen.

Les 4

Als leerkracht neem je voortdurend beslissingen. Niet elk besluit kun je weloverwogen maken. Dat is inherent aan dit beroep. Een les is een aaneenschakeling van minuscule beslissingen. En hoe langer je lesgeeft hoe gemakkelijker je deze keuzes afdraait, want je kunt vertrouwen op 'je

stille weten”: een koffer vol met leservaringen. Bij grotere beslissingen zoals profielkeuze en overgangsnormen bestaan er schoolprotocollen. Ik betreur dat ik als mentor een keer voorbij ben gegaan aan de vurige wens van een leerling en niet buiten de lijntjes heb durven kleuren. Ik hield me vast aan de advisering van collega’s die stelden dat deze leerling niet aan de eisen voldeed. Tot vandaag de dag is deze leerling rancuneus, omdat zij zich niet gesteund voelde door mij, haar mentor, bij haar vakkenkeuze. Ik heb geleerd dat richtlijnen goed zijn, maar dat je altijd naar het kind achter de protocollen moet kijken. Met doorzettingsvermogen kun je ook ver komen. Dat heeft deze leerling, ondanks de tegenwerking die ze kreeg, ons in haar verdere loopbaan laten zien. Net als ik zal ook jij fouten maken in je loopbaan. Als ik er nu, jaren later, aan terugdenk dan troost ik mij met de woorden van de beroemde Poolse arts-pedagoog Janusz Korczak: *‘We weten het als geen ander als leerkracht. Er zijn fouten die je steeds weer zult maken want je bent een mens en geen machine.’*

Les 5

Niet iedere les zal aan je verwachtingen voldoen. Zeker in het begin, omdat je ervaringsrepertoire nog ontoereikend is om op terug te vallen, zal de twijfel of je als leraar door moet gaan toeslaan. Daar moet iedere startende docent doorheen.

Als een les niet goed verlopen is, blijf dan niet lang hangen in je deceptiegevoel. Blik kort terug en concludeer wat er gebeurde waardoor er onrust ontstond. Maar druk daarna onmiddellijk op de deleteknop. Iedere les is een schone lei. Verwelkom je leerlingen de volgende les zonder wrok en met een stralende glimlach. Zij zijn die mislukte les allang vergeten!

Les 6

Toen ik startte als docent kreeg ik deze tip. ‘Een les zonder samen gelachen te hebben, is geen goede les.’ In het begin sta je nog

krampachtig voor de klas. Je ziet de klas soms als een vijandige entiteit. Mijn eerste jaar als docent was een jaar vol beproevingen. Er viel bar weinig te lachen. Loop net als ik niet weg als het even moeilijk wordt. Deze lastige situaties waren mijn beste leerschool. Juist dan bouw je een ervaringsrepertoire op waar je later op kunt terugvallen. Onderwijzen is een ambacht. Er zijn maar weinig docenten die zonder kleerscheuren door het eerste jaar komen. Neem van me aan: langzaam vervaagt het beeld van de klas als entiteit en komen er allemaal prachtige individuen tevoorschijn. En ik verzeker je; de lessen waarin je samen lacht komen dan ook vanzelf!

Les 7

In jouw klaslokaal zullen leerlingen zitten van allerlei pluimages. Iedere leerling neemt zijn verhaal het klaslokaal mee in. Bij grote gebeurtenissen, zoals de moord op de Franse leraar Samuel Paty of de Nederlandse filmmaker Theo van Gogh is het verstandig om je bij je lesvoorbereiding in te leven in al die verschillende perspectieven in jouw lokaal. Ik ben ooit overvallen door een heftige reactie, omdat ik me vooraf onvoldoende had gerealiseerd waardoor deze leerling zo diep geraakt was. School is de plek waar we de ontmoeting met de plurale wereld aangaan. Leer jouw leerlingen dat de wereld als één grote tafel is waaraan iedereen een plek heeft en waarin iedereen een ander perspectief op die wereld kan en mag hebben. Maar dat we wel respectvol met elkaar omgaan en leren om naar andere zienswijzen te luisteren en ons in de ander te verplaatsen. Niet alleen als leerling, maar ook als docent.

Les 8

Het huidige onderwijsdebat wordt gedomineerd door woorden als curriculum en evidence-informed werken. Maar de kern van goed onderwijs is de ontmoeting tussen leerling en leraar. Door een dialoog tussen leraar en kind waar iets van de leerling gevraagd wordt, waar

kansen worden geboden en vertrouwen wordt geuit, komt de vorming van de leerling tot stand en krijgt het kind toegang tot de wereld.

Beste Mees: ik wens je veel mooie dialogen toe waar je het hart van je leerlingen mag raken, waardoor ze gaan nadenken welke positieve bijdrage, hoe klein dan ook, zij aan deze wereld kunnen leveren.

Liesbeth Breek